

Maa- ja metsätalousministeriö
PL 30
00023 VALTIONEUVOSTO

Lausuntopyyntönne 10.5.2010 agronomi Mikko Rahtolan laatimasta Luomutieto -hankeraportista

LAUSUNTO PYYDETYISTÄ ASIAKIRJOISTA

Maa- ja metsätalousministeriön pyysi 10.5.2010 päivätyllä lausuntopyyntöllä lausuntoa viitekohdassa mainitusta luonnoksesta. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän alainen Ruoka-Suomi -teemaryhmä kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi luomutuotannon rahoituksen ja toiminnan kehittämistä koskeneen selvitysmiehen raportista. Teemaryhmä on tutustunut asiakirja-aineistoon ja haluaa lausuntonaan esittää seuraavaa:

Luomutuotanto on Suomelle todellinen mahdollisuus, mutta sen kasvupotentiaalia ei vielä ole osattu täysimääräisesti hyödyntää. Viljelijäkenttä on hajanainen, tutkimus- ja neuvontapuolelta odotetaan paljon, isommat jalostusyrietykset ja kauppa eivät tunnu kohtaavan kuluttajan luomutuotteisiin kohdistamia tarpeita, vienti vetäisi, mutta raaka-ainetta ei saada riittäviä volyymejä. Näitä taustahaasteita vastaan selvitysmiehen raportin tuli löytää vastauksia. Raportti kattaakin laajasti luomutuotantoketjun alkutuotannosta neuvontaan, tutkimus- ja opetussektoriin sekä jalostukseen ja kauppaan.

Raportin laadinnan toimeksiantoaika oli työn laajuuteen ja odotuksiin nähden asetettu ehkä liian lyhyeksi. Vaikka raportti sinänsä kattaa koko ketjun ja raportin liitteissä taustatietoja oli varsin runsaasti, jäi itse raportti suhteellisen pintapuoliseksi tarkasteluksi. Raportin luettavuutta haittasi myös jonkin verran raportin viimeistelemättömyys kirjoitus- ja asiavirheineen (kuten alkusanat - luvussa selvitystyön rahoittaminen maaseudun kehittämisrahoista, po. Maatilatalouden kehittämisrahastosta). Tekstissä oli myös lukuisia mielipiteitä ja toteamuksia, joiden alkuperästä olisi kaivannut enemmän todentamista. Mm. kohdassa luomukoulutus sen 3. kappaleessa viimeinen lause: *Käytännön koulutustyössä on tullut esille, että suuri ongelma on useimmissa oppilaitoksissa on* (Huom: on -sana kahteen kertaan) *ollut opettajien puutteelliset tai vanhentuneet käsitykset luomutuotannosta ja sen mahdollisuuksista*. Todentamista kaipaa myös neuvonta - luvussa lause: *Liian suuri osa viime vuosina myönnettyistä valtionavuista on mennyt organisaatioiden omaan oppimiseen ja toiminnan analyysiin...* Olisimme kaivanneet lähteitä, mihin nämä ja useat muut vastaavat lauseet raportissa perustuvat. Ilman todennettavia lähteitä ne jäävät ilmaan, selvitysmiehen omiksi mielipiteiksi ja heikentävät koko raportin uskottavuutta.

Raportissa oli myös lukuisia kehittämis ehdotuksia. Ehdotuksissa oli paljon hyviäkin asioita, mutta olisimme raportilta kaivanneet enemmän rohkeita uusia avauksia - avauksia, jotka eivät välttämättä kiinnittyisi nykyrakenteisiin niin vahvasti. Monet kehittämis ehdotuksista kohdistuivat selvityshenkilön taustaorganisaatioon Luomuliittoon, mikä aiheutti tunteen raportin olemisesta Luomuliiton kehittämisstrategia eikä koko tuotantoketjun yhteinen selvitystyö.

Alkutuotantoluvun ensimmäinen lause kertoo että vähittäiskaupan markkinoista vain 1 % on luomua. Luomututkimusluvun viimeinen lause juuri ennen *Toteutusvastuu ja aikataulu* lukua tuo

myös esiin luomumarkkinaa mainiten, että vain 1 % tuotteista päätyy luomuhinnoilla markkinoille. Käsityksemme mukaan raportissa osin tarkoitushakuisesti esitetään luvut 7 % ja 1% tilannetta kärjistäen. Luomutuotteiden markkinaosuudesta on hyvä saada oikeaa ja tarkkaa tietoa mikäli niihin halutaan vedota. Lukijalle jää epäselväksi muun luomumarkkinan (yksityiset ja julkiset ammattikeittiöt, suoramyynti sekä myös vienti) osuus sekä myös kyseenalaistuu 1 % vähittäiskaupan tieto.

Alkutuotannon osalta näemme tärkeänä painottaa myös edistämistoimenpiteitä, jolla turvattaisiin raaka-aineen saanti luomutuotteita jalostaville yrityksille. Alkutuotannon toimijat ja -kehittäjät ovat tässä viestinnässä avainasemassa. Tuottajille on saatava viestiä luomutuotannon tuomista uusista mahdollisuuksista.

Luomukoulutus -luvussa tuodaan esiin Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin (Mikkelin yksikkö) korostunut asema sekä viitataan käynnissä olevaan verkko-oppimismateriaalin suunnitteluun. Käsityksemme mukaan luomuosaaminen on erikoisosaamista ja maassamme on hyvä olla luomuun syvällisesti perehtynyt akateemisen tason kouluttaja ammattitaitoisine henkilökuntineen. Oppimisessa ja koulutuksessa vahva suuntaus ovat erilaiset verkkopohjaiset koulutusratkaisut, jotka mahdollistavat ajasta ja paikasta riippumattoman opiskelun ottaen huomioon oppijan henkilökohtaisen aikataulun. Verkko-opintojen toteuttaminen myös palvelee erityisen hyvin sektoreita, joilla opiskelijamäärät eivät yhtäaikaisesti ole massoja. Ruraliassa oppimateriaalituotantoa toteutetaan merkittävän laajuisella (noin 800 000 e) Manner-Suomen maaseutuohjelman valtakunnallisella Luomutietoa uudella toimintamallilla -hankkeella. Raportista on haluttu luoda asiakirja, joka ei tuo esiin luomuun ohjattuja julkisia panostuksia vaan päinvastoin vähätellään niiden olemassaoloa.

Luomualan täydennyskoulutuksen voidaan sanoa oleva hajanaista ja merkittävin tapa täydennyskoulutukselle (tällä hetkellä) on tietojen vaihtaminen muiden luomutoimijoiden kesken. Erityisesti alkutuotannossa koulutusta ei ole saatavilla riittävästi tai koulutuksen taso jää usein liian yleiseksi eikä yksittäinen tuottaja kykene hyödyntämään tätä informaatiota omassa työssään. Alan toimijat kaipaavat täydennyskoulutusta enemmän alueellisesti että toimialakohtaisesti toteutettuna. Verkko-opetuksen ja – materiaaliin panostaminen poistaneen osan em. haasteista. Koulutuksen toteuttajina toimivat jo nyt ja jatkossakin mm. neuvonta- ja tuottajajärjestöt sekä eri oppilaitokset. Näin myös turvataan koulutuksen alueellinen saatavuus. Täydennyskoulutukseen liittyvissä toimenpide-ehdotuksissa ei mielestämme ole riittävästi tuotu esiin em. organisaatioiden jo nyt tekemää panosta.

Menekinedistämistä ja viestintää koskevassa luvussa ehdotetaan viestintätoimistoille merkittävää roolia sekä EU:n että kansallisten menekinedistämisvarojen hakijoina. Ruoka-Suomi -teemaryhmän näkemyksen mukaan viestintätoimistot ja -organisaatiot ovat erinomaisia osajia ja ammattilaisia viestinnän suunnittelussa ja toteutuksessa, mutta heidän roolinsa varojen hakijoina ja sitä kautta strategisten luomulinjausten ja -suunnanmäärittysten tekijänä on mielestämme heikko strateginen valinta. Luomuun liittyvä menekinedistämistoimenpiteiden toteutusvastuu olkoon luomuosaamisintensiivisillä organisaatioilla, jotka kuitenkin todennäköisesti käyttäisivät menekinedistämisen konkreettisessa toteutuksessa viestintätoimistoja. Viime mainituissa toimintatavassa painopisteiden valinta ja vastuu on kuitenkin alalla itsellään (isäntä-renki -asetelma).

Lisäresursseja ja panostusta luomun menekinedistämiseen ja markkinointiin kaivataan lisää ja luomuyrittäjiltä saadun palautteenkin mukaan yhteismarkkinointi voisi olla yksi toimiva tapa. Sitä tukisi yhtenäinen keskitetty tiedotus luomun ja tavanomaisen eroista. Monet luomutoimijat kokevat olevansa "yksin" luomun puolesta puhumisen kanssa. Kuluttajien tietoisuutta luomusta on edelleen tarpeen nostaa. Kuluttajakohderyhmänä on huomioitava kaikki ikäryhmät ikääntyneitä unohtamatta.

Luomutalli vai luomu.fi -luvussa Luomuliitolle halutaan raportissa selvä luomualan ykköstoimijan rooli, mikä sinänsä on ymmärrettävää luomualan asiantuntijuutta keränneelle organisaatiolle. Alan kehittämistä ajatellen olisi hyvä yhteistyössä pohtia, onko alan etujärjestöasiat, neuvonta, viennin edistäminen, tutkimuskoordinaatio ym. hyvä kasata vain yhdelle toimijalle vai pitäisikö jatkossakin eri toimintoille olla oma tahonsa; näiden tahojen välille luotaisiin sitten yhteinen keskustelufoorumi. Ehdotukset nojautuivat pitkälti myös ulkopuolisen (julkisen valtionavun tai hankerahan) rahoituksen

vara. Raportilta olisimmekin odottaneet keinoja, millä luomualan pitkäjänteiseen kehittämiseen nivotaan enemmän yksityistä rahoitusta.

Ruoka-Suomi -teemaryhmä muistuttaa luomualan yhden erikoistuneen toimijan malliin sisältyvästä merkittävästä kustannuserästä, joka menee organisaation ylläpitoon ja realistisesti ajatellen kuitenkin myös tulevaisuudessa jatkuvaan rahoitusmahdollisuuksien selvittämiseen. Voidaanko pitää järkevänä, että resurssit käytetään siihen varsinaisen luomuun liittyvän eritasoisen työn kustannuksella?

Jalostukseen ja kauppaan liittyvissä kehittämistoimenpiteissä viitataan luomujalostajien tietosuojaongelmaan. Ruoka-Suomi -teemaryhmä kummeksuu ilmaisua sekä toteaa, että luomuyrittäjien yhteystietoja voi hakea www.aitojamakuja.fi -sivustolta. Tällä hetkellä palvelussa on mukana 169 luomuyrittäjää tuotteineen. Tuotakoon esiin, että sivustolta voi haluttaessa todellakin aivan erikseen etsiä luomuyritykset laittamalla rastin ruutuun ”hae vain luomutuotteita tuottavat yritykset”. Yrityshaun voi myös rajata haluamallaan tavalla alueittain tai toimialoittain. Myös vapaa haku -toimintoa on mahdollisuus käyttää. Ruoka-Suomi -teemaryhmä näkee yhteistyön kehittämisen luomusektorin toimijoiden kanssa erittäin tervetulleena lisänä sivuston kehittämisessä. Toistaiseksi tämä yhteistyöulottuvuus on vielä rakentamatta vaikka sitä Aitojamakuja -sivuston toimijoiden taholta luomutoimijoille on tarjottu. Aitojamakuja.fi -sivuston perustamisvaiheessa tehdyt selvitykset toivat yksiselitteisesti esiin ostajien selkeän halun yhdestä osoitteesta, josta tietoa elintarvikealan yrityksistä voi etsiä. Myös Sitran 28.5.10 pidetyssä lähiruokaselvityksen julkistustilaisuudessa puheenvuoroissa ihmeteltiin, miksi luomuala haluaa linnoittautua omaan sisäpiiriinsä eikä verkostoidu muiden toimijoiden kanssa riittävästi.

Luomun keskeiset toimijat luvussa tuodaan esiin luomualan toimijat. Raportti ehdottaa luomualan yhteistyöryhmän perustamista. Yhteistyöryhmä vastaisi nimenmukaisesti toimijoiden yhteistyöstä ja yhteisistä linjauksista alan kehittämisessä. Tämä olisi merkittävä panostus koko luomualaan. Näemme ehdotuksen jatkotyöstämisen arvoisena asiana ja ottamisen keskeiseksi toteutusvaihtoehdoksi alan organisoitumisessa Luomutalli vai luomu.fi -luvussa ehdotettujen hahmotelmien sijaan.

Luomualaa koskevassa näin merkittävässä toimeksiannossa ei mielestämme olisi saanut ohittaa merkittävää luomualan panostusta ja työtä, joka tehdään osana kaikkea elintarvikealan kehittämistä sekä kansallisella tasolla, maakunnallisesti ja paikallisesti. Alkutuotanto ja elintarvikealan kehittämistoiminta ei rajaudu vain tavanomaisen raaka-ainetuotannon yrittäjille vaan jo julkinen rahoituskin vaatii, että toiminta on kaikille alan toimijoille avoin. Esimerkkinä mainittakoon edellä mainittu aitojamakuja.fi -sivusto ja ajankohtainen Elintarvikekehityksen klusterissa valmisteltu luomun kansainvälistymiseen liittyvää hanke yritysten, tutkimuslaitosten ja muiden kehittäjien kanssa loppuvuodesta 2009 alkaen. Organic Food Finland selvittää kotimaisen luomun kansainvälistä kilpailukykyä ja Finpron selvitys benchmarkkaa Ison-Britannian luomumarkkinoita. Lisäksi klusteri toteuttaa kuluttajatutkimuksen, joka kartoittaa kuluttajien näkemyksiä luomusta (Foodwest Oy). Selvitykset valmistuvat kesäkuussa 2010.

Luomualaa ja koko luomuketjua kehitetään ja edistetään myös muissa kuin kohdennetusti vain luomuun suunnatuissa erillisissä alueellisissa tms. elintarvikeketjuun liittyvissä kehittämistoimenpiteissä. Mikäli hankkeen tai toiminnan yleisotsikossa ei ilmene sana luomu, ei se kuitenkaan tarkoita etteikö luomuun suunnattuja toimenpiteitä toiminta- tai hankesuunnitelmaan lainkaan sisälly. Esimerkkinä mainittakoon muutama yksittäinen toimenpide; Kasvin kasvua - hankkeen Luomupainotteinen opintomatka Ruotsiin 30.6.-3.7.2010 (lisätietoja www.proagria.fi/hame > tapahtumat) sekä www.lounafood.net > luomuasiaa. Lisäksi on erikseen huomioitavaa esim. alueellisessa elintarvikealan kehittämistoiminnassa luomutuotantotavan toimijoiden ja yritysten olevan itsestään selvä ja tasapuolinen kohderyhmä tai hyödynsaaja tavanomaista tuotantomuotoa edustavien toimijoiden rinnalla.

Ruoka-Suomi -teemaryhmä

Kirsi Viljanen
Puheenjohtaja

Heidi Valtari
Sihteeri/koordinaattori